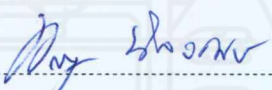

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนเกษตรกร ตำบลสองห้อง อำเภอฟากท่า
จังหวัดอุตรดิตถ์
ชื่อและนามสกุล ว่าที่ร้อยตรีหญิงเกศนาฏ กลิ่นทอง
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนาฏ ครุฑเมือง แสนเสริม

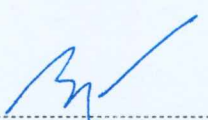
วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2561

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.พรุชสิทธิ์ นิลวิเศษ)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนาฏ ครุฑเมือง แสนเสริม)

 ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณา รุ่งโรจน์วิชัย)

ชื่อวิทยานิพนธ์ ความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนเกษตรกร ตำบลสองห้อง อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี

ผู้วิจัย ว่าที่ร้อยตรีหญิงเกศนาฏ กลิ่นทอง รหัสนักศึกษา 2599001076

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน (2) รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนุช คุรุเมือง แสนเสริม

ปีการศึกษา 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สังคม และเศรษฐกิจ ของครัวเรือนเกษตรกร (2) ความรู้และแหล่งความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร (3) สถานภาพความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนเกษตรกร (4) ปัญหา และแนวทางการสร้างความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนเกษตรกร และ (5) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนเกษตรกร

ประชากรในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ครัวเรือนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปี 2559/60 ทั้งหมด 471 ครัวเรือน ใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้แทนครัวเรือนจำนวน 217 ราย สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดอันดับ การแปลความหมายตามเกณฑ์ที่กำหนด และการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ โดยวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า (1) ส่วนมากเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 51.95 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.49 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.86 คน พื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ยครัวเรือนละ 8.77 ไร่ รายได้ในภาคการเกษตรเฉลี่ย 60,025.35 บาท/ปี รายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 26,947 บาท/ปี หนี้สินในภาคการเกษตรเฉลี่ย 73,027.65 บาท/ปี หนี้สินนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 23,580.65 บาท/ปี เงินทุนในการทำเกษตรส่วนใหญ่มาจากการกู้ยืม เกษตรกรส่วนมากไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆทางสังคม และส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ชกส. (2) ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยประเด็นความรู้ที่เกษตรกรทราบว่าเป็นความมั่นคงทางอาหาร คือ การมีอาหารที่หลากหลายบริโภค และการมีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง เกษตรกรมีแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารและระดับการได้รับข้อมูลข่าวสารในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แหล่งความรู้ได้รับจากสื่อสารมวลชนกว่าสื่ออื่นๆ รองลงมาคือ สื่อบุคคล สื่อกลุ่มกิจกรรม สื่อออนไลน์ และ สื่อสิ่งพิมพ์ (3) สถานภาพความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแยกรายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านความพอเพียง ด้านการใช้ประโยชน์ ด้านการเข้าถึงอาหาร อยู่ในระดับมาก และด้านเสถียรภาพทางอาหาร อยู่ในระดับปานกลาง (4) ปัญหาในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร เกิดจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกชุมชน แนวทางการจัดการป้องกัน พัฒนา และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความไม่มั่นคงทางอาหาร กล่าวโดยสรุป คือการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต การพึ่งพาตนเอง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การสืบทอดสานต่อประเพณีวัฒนธรรม รวมถึงเรื่องของนโยบายและแผนพัฒนาระดับประเทศในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหาร (5) ระดับความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร ระดับการได้รับความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และระดับปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร มีความสัมพันธ์ต่อความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ ความมั่นคงทางอาหาร ตำบลสองห้อง อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี

Thesis title: Household Food Security in Song Hong Sub-district, Fak Tha District, Uttaradit Province

Researcher: Acting Sub Lt. Ketsanart Klinthong; **ID:** 2599001076;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);

Thesis advisors: (1) Bumpen Keowan, Associate Professor;

(2) Dr.Sineenuch Khrutmuang Sanserm, Associate Professor; **Academic year:** 2017

Abstract

This research aims to study: 1) basic personal conditions (social and economic aspects) of agriculturist households; 2) knowledge and source of knowledge relating to food security; 3) status of food security in agriculturist households; 4) problem of and approach for building food security in agriculturist households; 5) factors that affect food security in agricultural households.

Population for this study were 471 agriculturist households who were registered farmers with the Department of Agricultural Extension, during the year 2016/17. Selective sampling population included 217 household representatives. Statistic tools for analyzing data included the following: frequency, percentage, average, maximum, and minimum values; standard deviation, ranking, interpretation according to set criteria; correlation and multiple regression analysis.

The results reveals that: (1) Majority of the samplings were female with an average age of 51.95 years-old, having completed primary education level, having an average of 4.49 members in their households, of which 2.86 members were labor; areas for agriculture comprised of an average of 8.77 Rai per household; income from agricultural sector was an average of 60,025.35 Baht per year, from the non-agricultural sector it averaged 26,947 Baht per year; agricultural debt averaged 73,027.65 Baht per year, non-agricultural debt averaged 23,580.65 Baht per year. Most of the budget for agricultural activities was from a loan. Majority of agriculturists did not have any position of social status, and most of them were members of the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives; (2) Agriculturists' knowledge about food security was in the medium level. The aspects they knew about as food security included having a variety of foods to consume, and having the ability to be self-reliant. They had learning resources about food security; and level of information exposure was in the medium level. Most of the media they received information were from mass communication. followed by personal media, group activity media, online media, and printed media; (3) Overall status of food security in agriculturist households was in the high level. When considering separately into each aspect, it was found that sufficiency, utilization, and access to food were in a high level while food security was in a medium level; (4) The problem in food security was caused by factors both in and outside of the community. To sum up, about approach to manage, prevent, develop and solve the problem was to apply Sufficiency Economy philosophy as a guideline for living, being self-reliant, natural resource conservation, carrying on traditions and culture, including policy and national level planning relevant to food security; (5) Level of knowledge about food security, level of receiving knowledge from various sources, and level of problems in food security correlated with food security in the agriculturist households at statistical significance of 0.01.

Keywords: Food security, Song Hong Sub-district, Fak Tha District, Uttaradit Province

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์อย่างสูงยิ่งจากรองศาสตราจารย์ บำเพ็ญ เขียวหวาน รองศาสตราจารย์ ดร.สินี นุช ทรูทเมือง แสนเสริม และ รองศาสตราจารย์ ดร.พรชูลย์ นิลวิเศษ ที่ได้ให้คำแนะนำ ปรึกษา ตรวจสอบแก้ไข ให้ข้อเสนอแนะด้วยดีตลอดมา นับตั้งแต่ เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์

ผู้วิจัยได้รับการสนับสนุนข้อมูลการวิจัยครั้งนี้จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ได้แก่ ว่าที่พันตรี นคร โฆษะฐณห์นันท์ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ คุณมนัส วิเศษฐ์ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ คุณอดุลย์ศักดิ์ ไชยราช นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ คุณประสิทธิ์ สว่างมณีเจริญ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ และ คุณนงนุช มีมานักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ ที่อนุเคราะห์ในการตรวจสอบเอกสารข้อมูล ตลอดจนเกษตรกรทุกท่านในตำบลสองห้อง อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มการวิจัยครั้งนี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณวิจิต กลิ่นทอง คุณบุษรินทร์ ปิงโกดก คุณปรีชาติ กลิ่นทอง ที่คอยห่วงใย ให้กำลังใจ สนับสนุนความสำเร็จทุกวิถีทางจนสามารถทำให้การวิจัยลุล่วงด้วยดี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์และสามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

เกศนาฏ กลิ่นทอง

กันยายน 2561

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
สมมติฐานการวิจัย	3
ขอบเขตการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดเกี่ยวกับความรู้และแหล่งความรู้	7
แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร	13
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 นโยบาย ยุทธศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทางอาหาร	22
บริบทตำบลสองห้อง อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี	33
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	41
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	48
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	48
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	49
การเก็บรวบรวมข้อมูล	55
การวิเคราะห์ข้อมูล	57

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	60
ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือนเกษตรกร	60
ตอนที่ 2 ความรู้และแหล่งความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร	68
ตอนที่ 3 สถานภาพความมั่นคงทางอาหาร	75
ตอนที่ 4 ปัญหาและแนวทางการสร้างความมั่นคงทางอาหาร	93
ตอนที่ 5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนเกษตรกร	99
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	103
สรุปการวิจัย	110
อภิปรายผล	110
ข้อเสนอแนะ	115
บรรณานุกรม	118
ภาคผนวก	122
ก แบบสัมภาษณ์	123
ข ค่าความเที่ยงตรงและค่าความเชื่อมั่นแบบสัมภาษณ์	135
ประวัติผู้วิจัย	145

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 พื้นที่ตำบลสองห้อง อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรดิตถ์	34
ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนครัวเรือนเกษตรกรและจำนวนกลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเกษตรกร	49
ตารางที่ 4.1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ของครัวเรือนเกษตรกร ตำบลสองห้อง อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรดิตถ์	61
ตารางที่ 4.2 สภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกร ตำบลสองห้อง อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรดิตถ์	64
ตารางที่ 4.3 สภาพสังคมของเกษตรกร ตำบลสองห้อง อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรดิตถ์	67
ตารางที่ 4.4 ความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือนเกษตรกร ตำบลสองห้อง อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรดิตถ์	68
ตารางที่ 4.5 ระดับความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร	70
ตารางที่ 4.6 แหล่งความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร	71
ตารางที่ 4.7 สรุปแหล่งความรู้เกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร	75
ตารางที่ 4.8 ระดับความมั่นคงทางอาหาร	76
ตารางที่ 4.9 สรุประดับความมั่นคงทางอาหาร รวมทั้ง 4 ด้าน	79
ตารางที่ 4.10 แหล่งที่มาของอาหาร	80
ตารางที่ 4.11 ปฏิทินอาหารจากการผลิต	83
ตารางที่ 4.12 ปฏิทินอาหารจากธรรมชาติ (แหล่งน้ำ/นา/ริมรั้ว)	85
ตารางที่ 4.13 ปฏิทินอาหารจากธรรมชาติ (ป่า)	87
ตารางที่ 4.14 ปัญหาเกี่ยวกับความมั่นคงทางอาหาร	93
ตารางที่ 4.15 สรุปปัญหาในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร รวมทั้ง 4 ด้าน	96
ตารางที่ 4.16 สรุปผลการศึกษาเปรียบเทียบ ระดับความมั่นคงทางอาหาร และระดับปัญหาความมั่นคงทางอาหาร	97
ตารางที่ 4.17 แนวทางในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร	98
ตารางที่ 4.18 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์	99

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.19 ค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในการวิเคราะห์ ถดถอยเชิงพหุแบบปกติแต่ละคู่ โดยแสดงในรูปเมตริกสัมพันธ์.....	100
ตารางที่ 4.20 การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุความสัมพันธ์ของตัวแปรกับ ระดับความมั่นคงทางอาหาร(Y).....	101

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	3
ภาพที่ 4.1 สรุประดับความมั่นคงทางอาหาร และระดับปัญหาความมั่นคงทางอาหาร ทั้ง 4 ด้าน.....	97
ภาพที่ 5.1 สรุปข้อเสนอแนะต่อความมั่นคงทางอาหาร ของครัวเรือนเกษตรกร ตำบลสองห้อง อำเภอปากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์.....	117

